

Sammandrag på svenska. Rapporten "Sinnikkyyks ja rakkaus liikkuvaan kuvaan. Elokuva-alalle 2005 – 2019 valmistuneiden työllistyminen." ("Sysselsättningen bland utexaminerade filmstuderande under perioden 2005 – 2019")

I undersökningen utreds sysselsättningen bland utexaminerade filmstuderande och deras syn på faktorerna som påverkat deras sysselsättning samt de egna möjligheterna att verka inom filmbranschen. I undersökningen granskas särskilt hur likabehandlingen förverkligas inom film- och tv-branschen både mellan könen och de olika yrkesgrupperna när det gäller sysselsättning och verksamhetsmöjligheter. I undersökningen granskades de som under perioden 2005 – 2019 utexaminerats från fem finska läroanstalter, där man under tiden för undersökningen erbjöd undervisning inom branschen på antingen yrkeshögskole- eller universitetsnivå. Undersökningens material samlades in genom en elektronisk enkät som fick 400 svar.

Arbetsfältet för professionella inom filmbranschen är fragmenterat och liknar i det avseendet de andra konstområdenas arbetsfält. De vanligaste branscherna är film, tv och reklam men över hälften arbetar inom fler än en bransch. Hälften har också flera olika ställningar på arbetsmarknaden. Ungefär hälften är löntagare, 30 procent är frilansare och var femte är företagare. Typen av anställning varierar i de olika branscherna; fasta anställningar är mindre vanliga inom film- och tv-branscherna än till exempel spel- och reklambranscherna. Det är vanligast att vara löntagare bland dem som sökt sig till andra branscher.

Var tredje har upplevt arbetslöshetsperioder som varit över tre månader långa, vanligast är detta bland manusförfattare, regissörer och kvinnor över 40. Arbetslöshet är något vanligare bland kvinnor än män. Ungefär var femte jobbar inom andra branscher utöver det egna jobbet. De vanligaste motiven är ekonomiska orsaker som beror på branschens fragmenterade natur och ofta också bättre arbetsvillkor. Över hälften har utfört oavlönat arbete. Lika många upplever att det här är ett problem inom branschen. 40 procent har någon gång sökt stipendier och tre av fyra har beviljats stöd. De vanligaste ansökarna och mottagarna är kvinnor med universitetsbakgrund.

Många studieinriktningar är könsindelade. Även inom arbetslivet är flera uppgifter könsindelade. Det här följer till en viss mån valen av studieinriktningar, men samtidigt finns det könsindelning i arbetslivet som inte har en direkt koppling till studierna. Till exempel så har kvinnor som inriktat sig på att bli filmfotografer eller filmklippare inte sysselsatts inom branschen på ett sätt som motsvarar deras utbildning. De har oftare än män sökt sig till andra uppgifter eller upplevt längre arbetslöshetsperioder.

En stor del kan utnyttja sina inhämtade kunskaper från branschutbildningarna inom sitt nuvarande jobb. Så svarade 84 procent av dem som är i arbetslivet och det fanns inga större skillnader mellan olika branscher, arbetsuppgifter eller åldersgrupper. Två av tre ansåg att de har ett jobb som motsvarar deras utbildning när det kommer till kravnivån. Arbetsuppgifterna och deras kravnivå anses motsvara utbildningen bättre ju längre man varit verksam inom film- och tv-branschen och ju högre utbildningsnivå man har. Två tredjedelar är nöjda både med den nuvarande arbetssituationen och arbetskarriären.

De viktigaste faktorerna som stöder sysselsättningen är de professionella kontaktnätverken och de egna sociala kunskaperna. Över hälften har fått sitt senaste jobb via nätverk. De är viktiga inom olika yrkesbranscher och för de olika könen, men män ser ut att bilda nätverk tidigare än kvinnor. Bristen på nätverk är däremot den största faktorn som försvårat sysselsättning. Sysselsättningen försvåras även av arbetsmarknadens koncentration till vissa regioner och att arbetsvillkoren upplevs som svåra. Med detta menas de särdrag som är karakteristiska för branschen, såsom varierande arbetsperioder och oregelbundna arbetstider som är svåra att kombinera med den egna livssituationen. Det är också fråga om dålig arbetsorganisering eller bristfälligt följande av arbetslagstiftning till exempel när det gäller arbetstider eller arbets säkerhet.

En tiondel av alla utexaminerade har sökt sig till andra branscher. De viktigaste motiven verkar vara en stabil inkomst som en anställning inom andra branscher erbjuder oftare än film- och tv-branschen, samt bättre arbetsförhållanden inom andra branscher. Av de som sökt sig till andra branscher vill speciellt kvinnor sällan återvända till sin tidigare bransch i fortsättningen. Ofta upplever de som är verksamma inom andra branscher ändå att de kan utnyttja sin utbildning i sina arbetsuppgifter. De som har universitetsexamen har vanligtvis arbetserfarenhet från branschen redan då de utexamineras, och få av dem lämnar branschen helt för annan sysselsättning.

Det är vanligt med upplevelser av ojämlikhet när det gäller sysselsättning och verksamhetsmöjligheter inom film- och tv-branschen. Nästan hälften upplever att verksamhetsmöjligheterna inom branschen i Finland inte är jämlika, och 60 procent upplever att det finns ojämlik praxis när det gäller arbetsmöjligheter. Av dem som sökt stipendier anser två tredjedelar att det finns ojämlik praxis när det gäller finansiering. Upplevelserna påverkas speciellt av kön och arbetsuppgifter. Kvinnor upplever mera sällan än män att det finns rättvisa arbetsmöjligheter eller att verksamhetsmöjligheterna är jämlika.

Ungefär 40 procent av dem som är verksamma inom film- och tv-branschen har mött diskriminering som påverkat sysselsättningen. Diskrimineringen hänger oftast ihop med kön och ung ålder. Kvinnor (43 %) möter mycket oftare könsdiskriminering än män (6 %). Av de kvinnor som arbetar inom filmbranschen har 71 procent mött diskriminering. Diskrimineringen syns som inställningen till hurdana jobb man får utföra och om det är möjligt att utveckla sitt kunnande i arbetsgemenskaperna.

Arbetsförhållandena inom film- och tv-branschen är prövande speciellt när det gäller kvinnornas resurser. Över en tredjedel av kvinnorna, men bara en sjättedel av männen upplever att de inte har ork att vara verksamma inom film- och tv-branschen. De som upplever att branschen är tung har i någon mån sökt sig till andra uppgifter. Ändå vill två av tre fortsätta arbeta inom branschen. Inte heller upplevd ojämlikhet eller diskriminering minskar viljan att fortsätta inom branschen. Resultaten går att tolka som att problemen upplevs vara särdrag som hör till branschen, eller som att film- och tv-branschen upplevs vara attraktiva oberoende av problemen. Den ökande diskussionen om kulturbranschens arbetsförhållanden och jämlikhet är tecken på att verksamhetskulturen håller på att förändras. Det här var också något som flera respondenter lyfte fram.

Gällande jämlikhet och frågor om arbetsskydd erbjuder inte lagen alltid lösningar till dem som snuttjobbar eller är frilansare. Därför borde man övervaka att lagen följs, och till exempel se till att arbetsgivarna följer de uppsatta kraven – med sanktioner om det behövs. Aktörerna vill ha bättre finansiering och ett bredare uppmärksammande av de olika arbetsprocesserna samt en öppenhet och transparens i finansieringsgrunderna. God praxis som implementeras inom branschen kunde effektivare spridas bland aktörerna inom film- och tv-branschen. Även forandet av en informationsgrund som består av datainsamling och statistikförande skulle främja utvecklandet av arbetsvälmåendet och jämlikheten inom film- och tv-branschen.

Katja Oksanen-Särelä ja Ari Kurlin Niiniaho 2020. Sinnikkyys ja rakkaus liikkuvaan kuvaan. Elokuva-alalle 2005-2019 valmistuneiden työllistyminen. Cuporen verkkojulkaisu 62. Kulttuuripolitiikan tutkimuskeskus Cupore.

ISBN 978-952-7200-52-0; ISSN 1796-9263